

NIKOLSKI, G. W. 1961 — Ekologia ryb — Wysszaja Szkoła, Moskwa, str. 336, tab. 25, fig. 140.

Książka Nikolskiego stanowi, jak sam autor stwierdza we wstępie, krótki zarys ekologii tej grupy fauny. Książka składa się z 3 części. I. Stosunki wzajemne ryb ze środowiskiem abiotycznym i biotycznym. II. Podstawowe etapy cyklu życiowego ryb. III. Znaczenie ryb w życiu człowieka i podstawy racjonalnej gospodarki rybnej.

W części I autor omawia wpływ na ryby klasycznych czynników środowiskowych jak gęstość i ciśnienie wody, jej zasolenie, temperatura, skład chemiczny, światło, charakter podłoża, zawiesiny, ruchy wody, a z obecnie uwzględnianych — prądy elektryczne, promienie Röntgena i radioaktywność. W drugim dziale części I poświęconym zależnościom biotycznym omówione są stosunki wewnątrz- i międzygatunkowe u ryb oraz stosunki między rybami i innymi organizmami. W zakresie stosunków wewnątrzgatunkowych opisane są różnego rodzaju ugrupowania, jak np. stado, elementarna populacja, skupienie żerowiskowe, tarliskowe, zimowiskowe itp. Stosunkowo sporo miejsca zajmuje omówienie biologicznej roli stada. W dziale poświęconym stosunkom międzygatunkowym, obok rzeczy bardziej znanych jak np. przystosowania morfologiczne i ich rola w stosunkach drapieżca — ofiara, znajdujemy bardzo interesujące rozważania nad zespołami ryb różnych stref geograficznych. W warunkach niskich szerokości geograficznych bardziej napięte są stosunki między drapieżcą a ofiarą niż w szerokościach wysokich. Przy zmieszaniu się zespołów różnego pochodzenia geograficznego powstaje ostra konkurencja o pokarm, intensywne wyżeranie niektórych gatunków itd. Autor zatrzymuje się także krótko nad sprawą konkurencji pokarmowej i jej konsekwencji dla gospodarki rybnej.

Dość dużo miejsca poświęcono stosunkom między rybami a innymi organizmami. Po krótkim omówieniu zależności wzajemnych między rybami a wirusami i bakteriami oraz roślinnością naczyniową autor rozpatruje powiązania z wszystkimi ważniejszymi grupami fauny. Sprawy te omawia wielostronnie: znaczenie różnych organizmów jako pokarmu, drapieżców, pasożytów, konkurentów o pokarm, rolę ich w przekształcaniu środowiska itd.

W części II autor omawia rozmnażanie i rozwój ryb, współzależność wielkości, wzrostu i wieku, dynamikę liczebności, migracje, zimowanie, odżywianie i stosunki pokarmowe. Z ciekawszych rzeczy zawartych w tej części warto wspomnieć

o płodności różnych gatunków, jej związku z wiekiem i wielkością, powiązaniu resorpcji ikry z wiekiem, zależności wielkości i kondycji potomstwa od wieku rodziców. Obszerny dział stanowi omówienie współzależności wielkości, szybkości wzrostu i wieku, zależności szybkości wzrostu od różnych czynników, w tym ilości pokarmu oraz rozważania nad kondycją, jej zmiennością i warunkującymi ją czynnikami. Nikolski omawia także kwestie struktury wiekowej i jej zmian pod wpływem wyłowu.

Ważnym działem są rozważania o dynamice liczebności ryb, jej zależności od czynników klimatycznych, pokarmu, wyżerania przez drapieżce itp.

W rozdziale o odżywianiu omówione zostały typy pokarmu, przystosowania do jego pobierania, zmiany charakteru pożywienia z wiekiem, ilości pobieranego pokarmu i ich zależność od różnych czynników, w tym od zagęszczenia ryb, wreszcie kwestie wybiórczości pokarmowej.

W III części książki autor omawia różne zabiegi gospodarcze, jak wyłów chwastu, przestrzeganie wymiarów ochronnych, melioracje naturalnych i zakładanie sztucznych tarlisk, wychów narybku itp. oraz konsekwencje ekologiczne tych zabiegów.

Jak każdy podręcznik, również i omawiana tu „Ekologia ryb“ zawiera zarówno szereg rzeczy nowych, jak i już znanych. Do tej drugiej grupy należą partie o zależnościach od czynników abiotycznych, cyklu życiowym, biologii i morfologii ryb. Kwestie te dostatecznie wyczerpująco są opracowane w szeregu podręczników autorów polskich lub dziełach już przetłumaczonych na język polski, podręcznikach hodowli ryb, stawiarstwa i oceanologii. Więcej może nowego materiału wnoszą działy o płodności i czynnikach ją warunkujących, powiązaniach wzajemnych wielkości, wieku i szybkości wzrostu, jak również kondycji oraz ich zależności od różnych czynników, ustępy o dynamice liczebności i strukturze wiekowej oraz biologicznej roli stada. Jednak i te sprawy są w znacznej mierze uwzględnione w podręcznikach w języku polskim. Rzeczą całkowicie oryginalną wydają się kwestie stosunków wzajemnych ryb w różnych strefach geograficznych oraz konsekwencje ekologiczne mieszania się zespołów ryb różnego pochodzenia geograficznego.

Objętość książki jest dosyć mała w stosunku do ilości poruszanych w niej zagadnień, z czego wynika stosunkowo pobieżne i krótkie omówienie szeregu spraw. Natomiast zaletą podręcznika jest właśnie zebranie i uporządkowanie wszystkich tych zagadnień.

Z. Kajak